

Det samtida musiklivets komplexitet

Karl Asp och Susanna Leijonhufvud, red., 2022. *Rimdrottningar, folkmusiker och rockband. Om deltagandets och lärandets villkor i musiklivet*. Möklinta: Gidlunds förlag. 200 s. ISBN 978-91-78444-85-4.

Vad finns bortom den klingande musiken, och vilka förutsättningar och villkor omgärdar egentligen det svenska musiklivet idag? Dessa frågor med musiksociologisk ansats ställer sig redaktörerna i inledningen till en nyutkommen antologi som uppehåller sig vid forskning om det samtida musiklivet i Sverige. Bokens tematik tar form genom att sju relativt nydisputerade forskare inom det musikpedagogiska fältet presenterar sina respektive avhandlingsstudier i ett kortare format. Ansatsen och upplägget är tillsammans sympatiskt, och forskningsresultat borde oftare kommuniceras på detta vis, i mer kortfattad form genom tematiskt sammanhållna publikationer.

I bokens inledande kapitel formuleras ett slags teoretisk inramning till de sju empiriska avhandlingsresultaten. Carina Borgström-Källén är den som står bakom detta ramverk som bygger på musikpedagogen Lucy Greens och sociologen Pierre Bourdieus arbeten. Borgström-Källén inleder kapitlet med att ställa frågan: hur ser en musikalisk lärmiljö ut på 2020-talet? En bit in i kapitlet konkretiseras denna öppna fråga genom att fokus riktas mot vilken musikpedagogikens roll blir i det som beskrivs som ett nytt och mångfacetterat landskap. Med "det nya" avses ett i hög grad digitaliserat musikutövande, där platsen inte längre har så stor betydelse. Den kritiskt orienterade läsaren skulle dock kunna hysa viss skepsis mot retorik som beskriver företeelser som "det nya". Det upplevt "nya" visar sig sällan vara så nytt som det kan ge sken av i samtiden. Dock är det klart att digitaliseringen påverkat musiklivet, förmodligen på ett lika revolutionerande vis som elektriciteten en gång gjorde. Helt klart är också att Sverige på relativt kort tid har transformerats till ett såväl digitalt som mångkulturellt samhälle vilket följaktligen påverkar även det svenska musiklivet.

I bokens första empiriska kapitel diskuterar Camilla Jonasson relationen mellan musik, teknologi och pedagogik, kopplat till musikskapande och jämställdhet. Den musikmiljö som är i fokus är de feministiska musikläger som vänder sig till tjejer och transpersoner. Teoretiskt har studien sin hemvist i det som benämns som aktörnätverksteori med en posthumanistisk inriktning. Det är tydligt att den ideologiska inriktningen påverkar deltagarna retoriskt. Jonasson skriver att deltagarna i början av lägret definierade sig som han, hon eller hen, medan samtliga i slutet av lägret definierade sig som enbart "hen". Jonasson skriver att det handlar om politiska verksamheter som har en strävan att bredda deltagande och öka jämställdheten. Medel för denna strävan blir därmed separatistiska läger fria från pojkers medverkan. Jonasson slår fast att det finns risk

Recensioner

för att det uppstår en underordnad kvinnlig teknologi och att det därför blir centralt med dessa separatistiska lärmiljöer för att kvinnor ska kunna närma sig musikteknologi och för att inte pojkar ska konstrueras till experter. Fokus på det särskilda musikskapande som är kännetecknande för hiphoppen är en del av Jonassons kapitel, och detta tema utvecklas mer explicit i det andra empiriska kapitlet av Andrea Dankić. Också hon fokuserar på feministiska musikläger inom hiphop. De båda studierna besvarar tillsammans frågor om hur det är ställt med musikläger för flickor och transpersoner, men föranleder också frågan om hur motsvarande samtida populärmusikaliska läger för pojkar, eller för både flickor och pojkar, ser ut. I kapitlet fokuseras även på så kallade batterappare och Dj:s. Dankić använder intersektionell teori för att analysera vad hon benämner som idealtypisk hiphoposition. För den som är intresserad finns en spännande diskussion i kapitlet kring trovärdighet som går bortom Dankićs avhandling och som även inkluderar den aktuella svenska gangsterrappen.

I bokens tredje empiriska kapitel belyser Tobias Malm rockbandets olika utvecklingsstadier. Musikmiljön ”rockband” analyseras utifrån organisationsteoretiska perspektiv, och läsaren kan även förstå studien i relation till Lucy Greens analyser genom det inledande kapitlet. Ett rockband kan befinna sig i produktionsläge eller viloläge, skriver Malm. Om ett band befinner sig för länge i viloläge så riskerar bandet att splittras. Malm skriver också om olika ibland motstridiga identiteter som uppstår bland rockmusikerna: entreprenör, hobbyutövare, kollega, kreatör, proffs och vän. Olika identitetsdilemman uppstår därmed som den mellan vän/kollega, kreatör/entreprenör och hobbyutövare/proffs. Alla som har spelat i band känner igen sig i dessa dilemman, som även återfinns bortom genren rock. Exempelvis har Gunnar Heiling beskrivit konflikten mellan det sociala och det konstnärliga i en blåsorkester i sin doktorsavhandling från år 2000 med titeln *Spela snyggt och ha kul*.

I Daniel Fredrikssons kapitel förstås den lokala kulturpolitiken i relation till folkmusiklivet som en särskild musikalisk kontext. Fokus för kapitlet är musiker som beviljats kulturstöd och de spänningar som uppstår mellan tradition och nyskapande och mellan konst och kommersialism. I detta kapitel fungerar Borgström-Källéns inledande teoretiska inramning särskilt väl där Bourdieulinsen blir tydligt applicerbar på de empiriska fynden. I det femte empiriska kapitlet studeras musikmiljön folk- och världsmusikutbildning av Ingrid Hedin Wahlberg. Det handlar om de dilemman som uppstår i de akademiseringsprocesser som sker när musikformer med särskild tradition ska inlemmas i den högre musikutbildningen som ofta har sina rötter inom konservatorietraditionen. Spänningen mellan autonom och mer kontextuell musiksyn framträder i kapitlet, vilket kan spåras till borgerlighetens mer intellektuella syn på musik i kontrast till mer folklig funktionell musik.

I Cecilia Jeppssons kapitel utgör kulturskolan som samhällelig institution exempel på det samtida musiklivet. Det är framför allt rekryteringen och den sociala reproduktionen inom kulturskolan som fokuseras. I kapitlet argumenterar

Jeppsson för att det är själva momentet hemövning som tydligast bidrar till den ensidiga rekryteringen. Här finns Bourdieus teoretiska begreppsapparat med som en röd tråd och bidrar till analysen. I det avslutande kapitlet diskuterar Anna-Karin Kuuse social rättvisa i relation till samtida musikaliska undervisningspraktiker. Här är det El Sistemas verksamhet i Sverige som får exemplifiera det samtida musiklivet. I kapitlet diskuteras dilemmat mellan möjligheter och utfall, vilket ofta tycks vara frånvarande i den offentliga debatten kring breddad rekrytering, där det ofta endast är utfallet som diskuteras. I kulturskolan och El Sistema är flickor överrepresenterade, vilket också kan ses i relation till de inledande kapitlen där separatistiska musikläger figurerar.

Med den samlade blick på musiklivet för barn och unga som ges genom denna antologi så tycks de egalitära ambitionerna kring musikalisk separatism i viss mån förstärka den musikaliska ojämlikhet som beskrivs i kapitlen av Jeppsson och Kuuse. Boken väcker därmed frågor om separatistiska kulturskolor vore en lösning också för att nå den i sammanhanget underrepresenterade gruppen pojkar? Eftersom de vidare frågorna inte tas upp i form av ett sammanfattande avslutande kapitel, lämnas diskussionen dock till läsaren. Detsamma gäller aspekter som samtidens policy- och värdeord kring inkludering, demokrati och social hållbarhet, som i alla fall jag hade velat läsa mer om. Å andra sidan gör det boken till ett ypperligt underlag för diskussion och seminarieverksamhet, där intresserade kan diskutera dessa frågor kring utfall och tillgänglighet. Boken väcker också frågor kring kulturpolitikens styrningsmekanismer, som behandlas främst i Fredrikssons kapitel, vilket också äger relevans för hela det samlade samtida musiklivet. Musikens egenvärde i relation till styrning inom både kultur- och utbildningspolitik hade med fördel kunnat diskuteras och problematiseras i en avslutande del. Även den akademiseringsproblematik som Hedin Wahlberg synliggör, och som uppstår när genrer lyfts ur sitt naturliga sammanhang och införlivas i den högre musikutbildningen, väcker mer övergripande frågor - inte minst frågan om vad musikalisk bildning består i - och den aktualiserar konflikten mellan musikens egenvärde och musik som ideologiskt redskap; det senare är en återkommande tematik i flera av bokens kapitel.

Avslutningsvis vill jag framhålla denna antologi som ett viktigt bidrag till både innehåll och form, där ansatsen att i koncentrerad form kommunicera viktig och intressant musikpedagogisk forskning borde verka inspirerande även för andra forskningsområden.

Johan Söderman